

Anu Raudasoja, Minna Seppälä ja Annikki Torikka

Erityisen tuen järjestäminen ja opettajien osaamistarpeet ammatillisessa koulutuksessa

Tiivistelmä

Artikkelissa tarkastellaan erityisen tuen järjestämistä ammatillisen koulutuksen uuden lainsäädännön mukaisesti. Lisäksi tuodaan esiin sen mukanaan tuomia muutoksia osaamistarpeita opettajien työhön ja erityisen tuen järjestämiseen. Ohjauksellisuus ja henkilökohtaisuus ovat keskiössä erityistä tukea saavan opiskelijan kohdalla. On tärkeää, että hänen omaa toimijuuttaan ja valintojaan tuetaan hyvän opiskelukokemuksen aikaan saamiseksi. Opettajalta vaaditaan laajaalaista pedagogista osaamista ja positiivista asennetta kohdata erityistä tukea saava opiskelija yhdenvertaisena opiskelijana suhteessa muihin opiskelijoihin.

Avainsanat: erityinen tuki, opettajan osaamistarpeet

Johdanto

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä vuonna 2016 ammatillisessa koulutuksessa oli 25 445, joka on 8,9 prosenttia kaikista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista (Tilastokeskus). Suurin osa opiskelijoista opiskelee inklusion periaatteiden mukaisesti yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa, joten opettajien osaaminen erityisen tuen suunnittelussa sekä järjestämisessä on keskeistä.

Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön sisältyy koulutuksen järjestäjän velvoite laatia opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (myöh. HOKS), jossa tarvittaessa määritellään myös erityinen tuki. Mikäli opiskelija tarvitsee erityistä tukea, tekee koulutuksen järjestäjä asiasta hallinnollisen päätöksen, joka on salassa pidettävä. Ennen päätöksen tekemistä tulee opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai hänen laillista edustajaansa kuulla. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.)

Ammatillisen koulutuksen lain mukaan opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, mikäli hän tarvitsee tukea opintoihin oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi. Erityinen tuki on opiskelijalle tarjottavaa pedagogista tukea, joka perustuu opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin. Opiskelijan kanssa käydään HOKS-keskustelu, jossa sovitaan suunnitelmaan kirjattavat yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot. Osaamisen arviointia mukautettaessa, kirjataan asiakirjaan myös yksilölliset arviointikriteerit. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.)

Vaativaan erityiseen tukeen ovat oikeutettuja ne opiskelijat, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea. Vaativaa erityistä tukea

voivat järjestää vain ne ammatillisen koulutuksen järjestäjät, joiden järjestämisluvassa se on määritelty. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.)

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaus HOKS:n eri vaiheissa

Henkilökohtaistamisprosessi on yksilöllinen. Opiskelijaksi hakeutumisen vaiheessa hakeutujaa tiedotetaan, ohjataan sekä neuvotaan koulutukseen hakeutumiseen liittyvissä kysymyksissä. Opiskelijaksi ottamisen jälkeen koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että heti opintojen alkuvaiheessa hänelle laaditaan HOKS, josta opintojen henkilökohtaistaminen käynnistyy. (Opetushallitus 2018a.) Suunnittelu- ja ohjaustyöhön osallistuvat koulutuksen järjestäjän nimeämät edustajat, kuten opettaja, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Työpaikalla tapahtuvan osaamisen hankkimisen suunnittelussa on mukana myös työnantajan edustaja.

Erityisen tuen tarve voi tulla esille jo opintoihin hakeutumisvaiheessa opiskelijan hakemuksesta tai nivelvaiheen yhteistyön kautta. Toisaalta opiskelija voi opinnot aloittaessaan tuoda mukanaan perusopetuksessa laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) tai lääkärin, psykologin tai erityisopettajan lausunnon, joista erityisen tuen tarve ilmenee. (Opetushallitus 2018.)

Erityisen tuen päätöstä ei tehdä pelkästään aikaisempien tietojen perusteella, vaan erityisen tuen tarve kartoitetaan heti opintojen alussa. Kartoitus voidaan tehdä erilaisin menetelmin, kuten lukemisen ja kirjoittamisen tai matematiikan testien avulla. Koulutuksen järjestäjät voivat käyttää myös erilaisia oppimisvalmiuksia mittaavia kokeita. Testien tulosten jälkeen arvioidaan yhdessä opiskelijan ja alaikäisen opiskelijan huoltajan kanssa, minkälaista tukea opiskelija opinnoissaan tarvitsee.

Opiskelijan kanssa suunnitellaan henkilökohtaisten tavoitteiden sekä aiemmin hankitun osaaminen perusteella puuttuvan osaamisen hankkiminen kohti tutkintoa, tutkinnon osaa tai osia. Henkilökohtaisuuden periaatteen mukaan, jossa opintojen suunnittelu tehdään opiskelijakohtaisesti, toiminta henkilökohtaistetaan sekä vahvistetaan tunnetta ja kokemusta psykologisesta omistajuudesta ovat niitä tekijöitä, jotka edesauttavat opintoihin kiinnittymistä ja sen myötä vahvistavat hyvää opiskelukokemusta (Kukkonen & Marttila 2017, 71–73).

Ohjaus ja tuki opintojen edetessä

Opiskelijoiden erityisen tuen tarve vaihtelee, mikä puuttuvan osaamisen hankkimisen suunnittelussa edellyttää myös yksilöllisten tukimuotojen suunnittelua. Suunnittelussa ja erityisen tuen koordinoinnissa tulisi aina olla mukana myös erityisen tuen asiantuntija. Tärkeintä kuitenkin on, että koko opetushenkilöstö sitoutuu opiskelijan kokonaisvaltaiseen tukemiseen.

Käytännössä erityinen tuki voi koostua mm. seuraavista opetus- ja ohjausjärjestelyistä:

- käytännön työtehtävien yhteydessä tapahtuva oppiminen
- rauhallinen oppimisympäristö
- opiskelijan tahdin mukainen opiskelurytmi
- apuvälineet ja kuvien käyttö
- opiskeltavien asioiden pilkkominen pienempiin osiin
- selkeä oppimateriaali
- pieni opetusryhmä
- yhteistoiminnalliset opiskelutavat
- kertaaminen ja riittävät toistot
- henkilökohtainen ja tarpeenmukainen ohjaus sekä
- moniammatillinen yhteistyö

Autenttisuuden periaatteen mukaisesti tulisi koulutuksen merkityksellisyyden lisääntymisen, opiskelijan tulevaisuudenkuvan rakentumisen ja osallisuuden kokeamisen vuoksi työpaikalla käytännön työtehtävissä hankittavan osaamisen tavoitteet olla suhteessa opiskelijan lähtökohtiin ja ammatillisen kehittymisen tavoitteisiin. Autenttisuus, jossa aidoissa työelämäläheisissä tilanteissa opiskelija pääsee hankkimaan tarvittavaa osaamista, tukee opiskelijan identiteettityötä lisäten hyvää opiskelukokemusta (Kukkonen & Marttila 2017, 76–77).

Ohjaus ja tuki arvioinnissa

Erityistä tukea saavan opiskelijan osaamisen arviointia voidaan mukauttaa ammatillisen perustutkinnon perusteiden osalta. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja suorittaville opiskelijoille mukauttamista ei voi tehdä. (Opetushallitus 2018a.)

Osaamisen arvioinnin mukauttamisella tarkoitetaan järjestelyjä, joissa erityistä tukea saavan opiskelijan ammatillisen perustutkinnon perusteiden mukaista osaamisen arviointia muutetaan laatimalla opiskelijalle yksilöllinen osaamisen arviointi. Tässä tulee ottaa huomioon opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet. Osaamisen arviointia voidaan mukauttaa vain siltä osin, mikä on välttämätöntä opiskelijan tavoitteiden ja valmiuksien kannalta. (Opetushallitus 2018a.)

Erityisen tuen arviointi ja kehittäminen

Opiskelijalle annettua erityistä tukea ja sen vaikuttavuutta tulee arvioida suunnitelmallisesti yhdessä opiskelijan ja tukitoimiin osallistuneiden henkilöiden kanssa.

Opiskelijan kanssa neuvottelu ja tarpeellisten vaihtoehtojen tuottaminen sekä toimintatapojen ja prosessien joustavuus sekä muokattavuus tilanteen ja tarpeen mukaan ovat omiaan lisäämään opiskelijan osallisuuden kokemusta oman oppimisprosessin suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä edelleen vahvistamaan opintoihin kiinnittymistä (Kukkonen & Marttila 2017, 77–81).

Monenlaiset oppimisympäristöt

Ammatillisessa koulutuksessa ja valmentavissa koulutuksissa tulee ottaa huomioon ammatillisen koulutuksen eri tutkintojen, koulutusten ja oppimisympäristöjen moninaisuus. Oppimisen muodot muuttuvat, kun digitaalisuus ja teknologia mahdollistavat uusia oppimisympäristöjä. Opiskelu virtuaalisessa oppimisympäristössä tuo haasteita ja edellyttää itseohjautuvuutta ja hyviä toiminnan ohjauksen taitoja myös erityistä tukea tarvitsevilta opiskelijoilta.

Opiskelijalle tulee tarjota mahdollisuus osaamisen hankkimiseen aidoissa oppimisympäristöissä, joissa eri työskentelytilanteissa käytetään alalle soveltuvia menetelmiä ja työtapoja, kognitiivisia prosesseja sekä hyödynnetään autenttisia lähteitä ja materiaaleja. Mallioppimisella on suuri merkitys hiljaiseen tietoon perustuviin vuorovaikutustaitojen omaksumisessa. (Ks. Nokelainen, Rintala, Virtanen, Juujärvi & Hytönen 2017, 9.)

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen yksi keskeisimmistä tavoitteista on työelämässä tapahtuvan oppimisen lisääminen, jotta opiskelijoiden siirtymät koulusta työelämään olisivat joustavampia. Joustavampia siirtymiä ja parempaa kiinnittymistä työelämään pyritään tavoittelemaan muun muassa työpaikoilla tapahtuvaa oppimista lisäten. (Niemi & Jahnukainen 2018, 9–12.) Työpaikkaohjaajia tulee kouluttaa kohtaamaan ja ohjaamaan monenlaisia opiskelijoita, jotta työssäoppimisen pedagogiset tavoitteet voivat toteutua. Niemi ja Jahnukainen tuovat vahvasti esille osallisuuden käsitteen, jonka he määrittelevät mukaan kuulumisen, hyväksytyksi tuleminen ja jäsenyyden tunteen kokemuksena sekä oppilaitoksessa, työpaikalla että laajemmin yhteiskunnassa. (Niemi & Jahnukainen 2018, 22–23.)

Oppilaitoksessa tapahtuvalla opiskelulla on edelleen tärkeä paikkansa sekä oppimisen, että muun sosiaalisen toiminnan kannalta. Virtuaalisten oppimisympäristöjen ja yksilöllisen itseopiskelun erityisenä haasteena voidaan pitää sitä, miten saadaan aikaan ryhmätoimintaa tai ylläpidetään ilman läsnäoloa ryhmädynamiikkaa. (Niemi & Jahnukainen 2018, 22–23.) Työpaikoilla tapahtuvaa oppimista koskevan tutkimuksen mukaan jäsenyyden ja mukaan kuulumisen kokemukset ovat yhteydessä myös oppimiseen. (Nokelainen ym. 2017.)

Niemen ja Jahnukaisen (2018) mukaan ilman riittäviä ohjausresursseja yksilölliset mahdollisuudet saattavat kääntyä vaatimukseksi itsenäisyydestä ja vastuu oman yksilöllisen polun rakentumisesta säilytetään opiskelijalle. Työelämäpainotteisuuden vahvistuminen koulutuspoliittisissa tavoitteissa vaatii työpaikalla ja koulussa tapahtuvan ohjauksen ja opetuksen välisen yhteistyön vahvistamista sekä ohjausresurssien lisäämistä ja monipuolistamista. (Niemi & Jahnukainen 2018, 17–23.)

Nokelaisen ym. (2017) tutkimuksen mukaan reformin tuomien muutosten myötä tärkeitä kysymyksiä ovat, kuinka varmistetaan riittävä ohjaus, kun oppimista viedään kouluista työpaikoille. Onnistuminen edellyttää opiskelijan ja ohjaajien

sitoutumista ohjausprosessiin, selkeiden oppimis- ja ohjaustavoitteiden määrittelyä sekä säännöllisiä ohjaustapaamisia. (Nokelainen ym. 2017, 8.)

Opettajien osaamistarpeet erityisen tuen näkökulmasta

Erityisen tuen tarpeen toteuttaminen lainsäädännön, tutkinnon perusteiden ja opiskelijan vaatimusten mukaisesti vaativat opettajalta monenlaista osaamista ja oikeanlaista asennoitumista erilaisuutta kohtaan. Parasta osaamista -kehittämishankkeessa tehdyn osaamistarveselvityksen 96 mukaan opetus- ja ohjaushenkilöstöllä on kuusi keskeistä osaamistarvetta (Heinilä, Holmlund-Norrén, Kilja, Niskanen, Raudasoja, Tapani & Turunen 2018, 23–25.):

1. henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) ohjaaminen
2. työelämä-, verkosto- ja asiakkuusosaaminen
3. ohjausosaaminen
4. uudenlaiset oppimisen tavat ja mahdollisuudet
5. oman työn johtaminen ja kehittäminen
6. koulutuksen järjestäjän laadunhallinta

Aineistonhankinta ja tutkimusmenetelmät

Tässä artikkelissa kuvaamme ammatillisen koulutuksen opettajien osaamistarpeita suhteessa erityiseen tukeen. Aineisto on kerätty Parasta osaamista -kehittämishankkeen yhteydessä erilaisia laadullisia aineistonkeruumenetelmiä hyödyntäen, joista keskeisimmät olivat teemahaastattelut ja keskustelutilaisuudet. Aineisto muodostuu yhteensä 1476 opetus- ja opetushenkilöstöön kuuluvan henkilön näkemyksistä ja kokemuksista. (Heinilä ym. 2018, 2.)

Aineiston hankinnan viitekehyksinä ovat toimineet ammatillisen koulutuksen reformin mukaiset näkökulmat: työelämävastaavat tutkinnot, henkilökohtaistaminen, uudenlaiset oppimisen tavat ja mahdollisuudet sekä selkeys ja tehokkuus. Näiden näkökulmien lisäksi keskeisiä lähtökohtia olivat osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja työelämälähtöisyys. (Heinilä ym. 2018, 2.)

Aineistolähtöinen analyysi toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin tarkoituksena luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa opettajien osaamistarpeista luokittelemalla niitä suhteessa erityiseen tukeen (Eskola & Suoranta 2005, 137). Asioista luokiteltiin havaintojen toistuvuuksien perusteella.

Tulokset

Selvityksen keskeiset tulokset esitellään seuraavien teemojen kautta:

1. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laatiminen erityisen tuen näkökulmasta
2. Ohjaus ja tuki
3. Työelämä- ja verkostoyhteistyö
4. Oppimisympäristöt
5. Erityisen tuen arviointi ja kehittäminen

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laatiminen erityisen tuen näkökulmasta

Inklusiivisessa ammatillisessa koulutuksessa opettajan työtehtäviin kuuluu henkilökohtaisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laatiminen kaikille opiskelijoille. Selvityksen mukaan opettajat kaipaavat tukea HOKSien laatimisessa, jotta sinne tulee oikeanlainen kuvaus erityisen tuen tarpeesta, erityisen tuen muodoista, tarvittavasta pedagogisesta tuesta, opetus- ja opiskelujärjestelyistä ja yhteistyötahoista. Voidakseen vastata opiskelijan erityisen tuen prosessista, opettajan pitää tuntea käytössä olevat HOKS-ohjauksen ja erityisen tuen toteuttamisen toimintatavat.

Opettajat näkevät HOKSin tavoitteena erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan henkilökohtaisen opintopolun rakentamisen. HOKSin ohjaamisessa opettajalla pitää olla taitoa tunnistaa opiskelijan olemassa olevia vahvuuksia, osaamista ja edellytyksiä, joiden pohjalta lähdetään hankkimaan puuttuvaa osaamista. Kaikki erityiseen tukeen liittyvät valinnat ja ratkaisut tehdään pedagogisesti perustellen, opiskelijan osaamisen kehittymistä ja urakehitystä tukien, mutta opettajat kokevat, ettei heillä ole tähän riittävää osaamista.

HOKS-prosessi pitää sisällään paljon opettajien tekemää yhteistyötä, sillä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaus ja tukitoimet toteutuvat monialaisissa verkostoissa. Opettajan tulee tuntea nämä verkostot, jotta hän voi tarvittaessa ohjata opiskelijaa erilaisten palvelujen piiriin tai mahdollisesti hakea itselleen tukea erityisen tuen toteuttamiseen. Monenlaisesta yhteistyöstä huolimatta ensisijaisesti opettaja vastaa opiskelijan HOKS-prosessista, siihen sisältyvästä erityisen tuen kokonaisuudesta sekä opiskelijan osaamisen varmistamisesta eettisesti kestäväällä tavalla.

Ohjaus ja tuki

Selvityksen perusteella erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohtaaminen sekä heidän ohjaaminen ja tukeminen kokonaiskuntoutuksellisesti läpi opintojen katsotaan kuuluvan opettajan tehtäviin, mutta se nähdään haastavana osuutena. Ohjauksessa tulee tunnistaa opiskelijoiden vahvuudet, kehittämisen kohteet ja tuen tarpeet, joiden pohjalta arvioidaan henkilökohtainen ohjaustarve kunkin

elämäntilanne huomioiden. Ohjauksen tavoitteena on myös opintoihin kiinnittymisen tukeminen ja osallisuuden lisääminen.

Opettajien toteuttamassa yksilöohjauksessa korostuu opiskelijan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) ja siihen liittyvä yksilöllinen opintopolku, jossa huomioidaan erityiseen tukeen liittyvät ratkaisut. Selvityksen perusteella opettajat edistävät toimillaan opiskelijan uraohjausta, jonka tavoitteena on henkilökohtaisten valintojen tukeminen sekä työelämään tai jatko-opintoihin sijoittuminen. Uraohjauksella opettajat tukevat opiskelijan ammatti- ja osaamisidentiteetin kehittymistä erityisen tuen tarpeet huomioiden. Opiskelijaa ohjataan kykyjensä mukaisen reflektointiin ja oman osaamisensa näkyväksi tekemiseen.

Työelämä- ja verkostoyhteistyö

Inklusiivisen ammatillisen koulutuksen toteuttaminen vaatii opettajalta vahvaa työelämäyhteistyötä ja ammattien tuntemusta. Opettajien pitää osata markkinoida kaikkien opiskelijoiden osaamista työpaikoille, jotta koulutus- ja oppisopimusten tekeminen puuttuvan osaamisen hankkimiseksi onnistuu. Opettajat nostavat esiin alakohdaiset erot työpaikkojen saatavuudessa sekä ohjauksen suuren tarpeen.

Opettajat näkevät tärkeänä työpaikkaohjaajille tarjottavan tuen koulutussopimuksen mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi sekä opiskelijan erityisen tuen tarpeen huomioimiseksi. Koulutussopimuksen pohjalta opiskelijalle pitää suunnitella myös erityisen tuen muodot, tarvittava pedagoginen tuki sekä tarvittavat opetus- ja opiskelijajärjestelyt työpaikalle. Työpaikkaohjaajien pedagogisen osaamisen lisääminen ja erityisen tuen ymmärtäminen hyödyttävät kaikkia osapuolia työpaikoilla.

Opettajien toteuttama työelämäyhteistyö ei toteudu itsestään eivätkä verkostot pysy aktiivisina ilman toimia. Yhteistyön pitää aina hyödyttää kaikkia osapuolia. Opettajan tehtävänä seurata ja ennakoita työelämää sekä vahvistaa yhteistyötä omalla toiminnallaan myös erityisen tuen näkökulmasta. Yhteistyön ylläpitämiseksi on olemassa monenlaisia keinoja, kuten opettajan jalkautuminen työpaikoille yhdessä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoidensa kanssa tai työelämälähtöisten projektien toteuttaminen.

Erityistä tukea tarvitsevien osalta myös muu verkostoyhteistyö korostuu, kun opettajat tekevät yhteistyötä esimerkiksi kuntoutukseen liittyvien verkostojen kanssa, jotka saattavat vaikuttaa myös opiskelijan koulutussopimukseen ja puuttuvan osaamisen hankkimiseen.

Oppimisympäristöt

Aineistosta nousee esiin erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden monenlaisten oppimisen tapojen ja mahdollisuuksien ymmärtäminen sekä niihin liittyvien ratkaisujen kehittäminen erilaisiin oppimisympäristöihin. Opettajat kehittävät oppimisen tapoja ja mahdollisuuksia erilaisissa hybrideissä oppimisympäristöissä, joihin kuuluvat oppilaitoksen tarjoamat fyysiset ja virtuaaliset oppimisympäristöt, työpaikat oppimisympäristöinä sekä opiskelijan vapaa-ajan oppimisympäristöt, kuten työpaikat tai harrastuksiin liittyvät ympäristöt.

Uudenlaisia oppimisen tapoja ja mahdollisuuksia on totuttu kehittämään luontevana osana erityistä tukea tarvitsevan yksilöllistä opintopolkua. Opintopolkujen suunnittelussa korostuu yhteistyö toisten opettajien kanssa, jotta opetuksen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi toteutuvat opiskelijoiden henkilökohtaisten kehittämissuunnitelman mukaisesti.

Erityisen tuen arviointi ja kehittäminen

Koulutuksen järjestäjän laadunhallintaa, toiminnanohjausjärjestelmiä sekä prosessien toteuttamista tulee tarkastella myös erityisen tuen näkökulmasta. Aineiston mukaan erityisen tuen toteuttaminen vaatii opettajalta myös hallinnollista osaamista. Tähän kuuluvat mm. erityiseen tukeen liittyvän päätöksenteon, rahoituksen ja resursoinnin ymmärtäminen. Koko opetus- ja ohjaushenkilöstöllä tulee olla riittävä tietämys ammatillisen koulutuksen lainsäädännöstä, jotta prosesseja toteutetaan ja ohjataan asiakas- ja työelämälähtöisesti inklusion hengessä.

Johtopäätökset

Inklusiivisen ammatillisen koulutuksen laadukkaasta toteuttamisesta vastaavat opettajat. Opettajalta edellytetään monenlaista erityispedagogista osaamista, johon heillä liittyy myös osaamistarpeita.

HOKS on opetuksen suunnittelun keskeinen työväline, johon kirjataan myös erityisen tuen tarpeet sekä tuen toteuttaminen. Ohjauksellisuus ja henkilökohtaisuus ovat keskiössä erityistä tukea saavan opiskelijan kohdalla, kun hänen omaa toimijuuttaan ja valintojaan tuetaan hyvän opiskelukokemuksen aikaan saamiseksi. Nämä näkökulmat vaativat opettajalta positiivisia asenteellisia valmiuksia kohdata erityisen tuen tarpeen opiskelija tasa-arvoisena opiskelijana suhteessa muihin opiskelijoihin. Opettajat tarvitsevat tukea opiskelijan erityisen tuen tarpeen määrittelyyn sekä pedagogisen tuen suunnitteluun erilaisiin oppimisympäristöihin.

Opettajan työssä korostuu yhteistyö työelämän ja muiden opiskelijalle tärkeiden verkostojen kanssa, jotta erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle saadaan järjestettyä hänelle sopiva työpaikka osaamisen hankkimista varten. Opiskelijan uraohjaus kohti tulevaa tulee aloittaa hyvissä ajoin, jotta hänelle löydetään sopiva paikka riittävillä palveluilla, joko työelämästä tai jatko-opinnoista. Uraohjaus ja erityistä tukea saavan opiskelijan uraohjaus ovat uusia asioita opettajan työssä, joiden laadukas toteuttaminen vaatii uuden toimintakulttuurin luomista.

Opettajien osaamistarpeiden näkökulmasta erityisen tuen tarpeiden ymmärtäminen ja pedagogisesti toimivien ratkaisujen kehittäminen muuttuvan työelämän tarpeisiin vaatii jatkuvaa tietojen päivittämistä ja oman osaamisen kehittämistä.

Abstract

This article examines special needs support under the new legislation on vocational education and training. In addition, the changes and teachers' skills needed to educate special needs students are also highlighted.

According to the Act on Vocational Education, students have the right to special support if they need support for their studies due to learning disability, injury, illness or other reason. Special needs support is the pedagogical support provided to the student based on their individual plans and abilities.

In 2016, the number of students with special needs in vocational education and training was 25,445, which is 8.9% of all vocational education students (Statistics Finland 2018). Most students study in accordance with the principles of inclusion in vocational institutions, so the teachers' expertise in planning and organizing special needs support plays a special role.

When guiding with special needs students, guidance and personality are important. It is important that the student's own agency and choices are supported in order to achieve a good learning experience. The teacher requires extensive pedagogical competences and a positive attitude to face a special needs student as an equal student in relation to the other students.

Collaboration with the world of work and other networks is emphasized, so that the students with special needs can be provided with suitable jobs in which to learn a profession.

Sufficient services for the students' career guidance towards the future need to be found at an early stage, so that they can be directed towards either working life or postgraduate studies.

Lähteet

Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Helsinki: Gummerus.

Heinilä, H., Holmlund-Norrén, C., Kilja, P., Niskanen, A., Raudasoja, A., Tapani, A. & Turunen, K. (2018). *Rohkeasti uudistumaan! Opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamistarpeet -raportti*. Parasta osaamista -verkostohanke 3/2018. Haettu 20.5.2018 osoitteesta www.oph.fi/download/190043_Rohkeasti_uudistumaan_osaamistarveselvitysten_raportti.pdf

Kukkonen, H. & Marttila, L. (2017). *Kuviteltua todellisuutta - ammattikorkeakoulu oppimisen ja opiskelun ympäristönä*. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Tutkimuksia 20.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Haettu 4.4.2018 osoitteesta <https://www.finlex.fi/laki/alkup/2017/20170531>.

Niemi, A-M. & Jahnukainen, M. (2018). Tuen tarve, työelämäpainotteisuus ja itsenäisyyden vaatimus ammatillisen koulutuksen kontekstissa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 20(1), 9–23.

- Nokelainen, P., Rintala, H., Virtanen, H., Juujärvi, S. & Hytönen, K. (2017). *Oppimisen laadusta on huolehdittava, kun nuorten koulutusta siirtyy työpaikoille*. Osaavat työntekijät – Menestyvät työmarkkinat -ohjelma. Policy Brief 1/2017. Haettu 31.5.2018 osoitteesta <https://www.ttl.fi/wpcontent/uploads/2017/04/amisreformi-policy-brief.pdf>
- Opetushallitus (2018a). Erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa. Haettu 18.5.2018 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteetservice/api/dokumentit/4637898>.
- Opetushallitus (2018b). Näytöt ja osaamisen arviointi. Haettu 16.5.2018 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/4614532>.
- Tilastokeskus (2017). *Ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijat erityisopetuksen toteutuspaikan mukaan 2004–2016*. Haettu 3.9.2018 osoitteesta http://www.stat.fi/til/erop/2017/erop_2017_2018-06-11_tau_009_fi.html